

آگاہی و جامعہ

عزت‌الله فولادوند

 نام: ...
 شماره: ...
 تاریخ: ...
 محل: ...
 نام: ...
 شماره: ...
 تاریخ: ...
 محل: ...

۱۳۹۶

فهرست مطالب

یازده	پیشگفتار مترجم
پانزده	سپاسگزاری و قدردانی نویسنده
۱	فصل اول: برخی ملاحظات مقدماتی
۲۷	فصل دوم: دهه ۱۸۹۰-۱۹۰۰: شورش بر پوزیتیویسم
۵۷	فصل سوم: نقد مارکسیسم
۶۳	I- دورکم: تعبیر مارکسیسم به شور و غلیان اخلاقی
۶۶	II- پاره‌تو: نظریه خواص
۷۵	III- کروچه: تعبیر مادیت تاریخی به قاعده تعبیر
۷۷	IV- سورد: تعبیر مارکسیسم به «شعر اجتماعی»
۸۳	پی‌نوشت: گرامشی و انسان‌گرایی در مارکسیسم
۹۱	فصل چهارم: بازیابی ضمیر ناخودآگاه
۹۱	I- زمینه فلسفی و علمی
۹۹	II- برگسون و درون‌بینی
۱۵۹	III- شناخت‌شناسی و مابعدالطبیعه زیگموند فروید
۱۱۹	IV- فلسفه اجتماعی زیگموند فروید
۱۳۴	V- یونگ و «ضمیر ناخودآگاه جمعی»

فصل پنجم: ژرژ سورل در جستجوی واقعیت

۱۳۳

فصل ششم: نو ایده آلیسم در تاریخ

۱۳۳

I- سنت ایده آلیسم در آلمان

۱۳۳

II- دیلتای و تعریف «علوم فرهنگی»

۱۷۰

III- گروه: از «نخستین رسالات» تا «تاریخنگاری»

۱۷۷

IV- گروه: مفهوم تاریخ اخلاقی-سیاسی

۱۸۹

V- نزول و مابینک و مسأله بحران در قلمرو ارزشها

۲۰۲

فصل هفتم: وارثان ماکیاولی: پاره تو، موسکا، میکلس

۲۲۱

پی نوشت: آلن سخنگوی رادیکالیسم جدید

۲۳۳

فصل هشتم: ماکس وبر: استعلا از پوزیتیویسم و ایده آلیسم

۲۴۷

مرآغاز: دورکم و بقایای پوزیتیویسم

۲۴۷

I- منشاء فکری و آثار نخستین

۲۵۵

II- مرحله روش شناسی

۲۶۳

III- تحقیقات درباره دین

۲۷۹

IV- جامعه شناسی و تاریخ

۲۸۷

فصل نهم: جنگ جهانی اول و عرصه تخیل در اروپا

۲۹۹

I- نسل ۱۹۰۵

۳۰۰

II- پگی و آلن-فورنیه

۳۰۷

III- داستان نویس در جهان بهرژوازی: آندره ژید و توماس مان

۳۱۹

IV- میراث اخلاقی جنگ: اشنگلر و «ریش سفیدان»

۳۲۷

V- غوغا بر انگیزان سالهای پس از جنگ: هسه، پروست، پیراندلو

۳۳۶

فصل دهم: دهه ۱۹۲۰-۱۹۳۰ روشنفکران در آستانه پراکندگی

۳۴۹

I- مسائل جدید فلسفه

۳۵۱

II- مسأله اجتماعی

۳۵۷

III- نقش روشنفکران: مان و بندا و مانهایم

۳۵۹

IV- نسلی از دیدگاه امروز

۳۷۹

درباره منابع کتاب

۳۸۳

فهرست راهنما (نمایه)

۳۸۵

درون به برون و از برون به درون، از شعور یا خود آگاهی آدمی به سوی جامعه و بعکس. تأثیر و تأثر میان متفکر و محیط را مسلم می‌شمارد، ولی جنبه‌های فکری و هنری را نیز دارای بالاترین ارزش و اهمیت تلقی می‌کند.

کسی نمی‌تواند منکر شود که روزگار ما، روزگار نگرانیهای اجتماعی و اضطرابهای سیاسی و گیر و دارهای مسلکی از يك سو، و عصر درونگاو و آگاهی از خویش از سوی دیگر است. هدف این کتاب بررسی تفکر نوین اجتماعی و مطالعه تکوین و رشد و پیوستگی متقابل مفاهیمی است که دوران ما را شکل داده‌اند؛ نگاشتن چهره نسل از بزرگترین متفکران تاریخ معاصر است که امروز وقتی به گذشته می‌نگریم می‌بینیم که طراحان و معماران روح معذب و مشوش و خودستیز و لی کاوشگر و سرکش و آفریننده ما بوده‌اند. هر کس بخواهد به ریشه‌های فکری و تاریخی تصوراتی پی ببرد که زاویه دید ما را نسبت به جهان تعیین کرده و اندیشه ما را به قالب کنونی ریخته و صلح و جنگمان را موجب شده است، ناگزیر از مطالعه دقیق چنین کتابهایی است.

حدود موضوع و روش مطالعه و ملاک گزینش شخصیتها و اندیشه‌ها در مقدمه مؤلف بتفصیل بیان شده است و نیازی به تکرار ندارد. با اینکه کتاب یکسره مربوط به اروپای غربی است و اشاره‌ای به تحولات کشور ما در بر ندارد، جالب نظر است که مرزهای زمانی آن از لحاظ تاریخ خودمان کمابیش مشخص شود. فراخانی زمانی مطالعه، چهل سال، از ۱۸۹۰ تا ۱۹۳۰، یا به تقویم هجری از ۱۳۰۸ تا ۱۳۴۹ قمری است. یعنی از پنج سال پیش از قتل ناصرالدین شاه تا پنج سال بعد از تفویض سلطنت به رضا شاه، شامل یکی از طوفانی‌ترین و سرنوشت‌سازترین دوره‌ها در تاریخ جدید ایران. در این دوره بود که میهن ما پنجره‌ای به سوی غرب باز کرد، فکر تجدد پدید آمد، اندیشه دولت ملی پای گرفت، انقلاب مشروطه به پاخواست، قانون اساسی تدوین شد و پادشاهی به سلسله‌ای جدید انتقال یافت. در این دوران پر آشوب و متلاطم، متفکران و دانشمندان و هنرمندان اروپا چه می‌اندیشیدند و چه می‌کردند؟ جهان را چگونه جایی می‌دیدند؟ انسان را چگونه موجودی می‌دانستند؟ مناسبات فردی و اجتماعی را چگونه چیزی تلقی می‌کردند؟ تاریخ را روانه کدام افق می‌پنداشتند؟ این جهان و این جامعه و این تاریخ چه تأثیری در ایشان داشت و چگونه از ایشان اثر پذیرفت؟ دست کم بخشی از این داستان شگرف - یعنی تاریخ سیر اندیشه‌ها - در این کتاب آمده است. معروف است که هنگامی که ناپلئون در اواخر عمر در تبعید و نگون بختی در جزیره سنت هلن به سر می‌برد، روزی به یکی از یارانش گفت من

[دوازده]

همیشه می‌پنداشتم شمیر بر جهان حاکم است، اما اکنون پی می‌برم که آنچه برستی بر دنیا فرمان می‌راند اندیشه است.

نویسنده کتاب، ه. استیوارت هیوز، در ۱۹۱۶ در نیویورک به دنیا آمد و پس از پایان تحصیلات عالی در آمریکا و دانشگاه‌های هایدلبرگ و مونیخ و پاریس، در رشته تاریخ از دانشگاه هاروارد درجه دکتری گرفت. چندی در دانشگاه براون درس می‌گفت و پس از جنگ جهانی دوم به مقام دانشیاری و استادی و ریاست بخش تاریخ در دانشگاه معروف استنفورد^۱ رسید و در ۱۹۵۷ در دانشگاه هاروارد استاد تاریخ و علوم سیاسی شد. مدتی نیز در مؤسسه مطالعات عالی دانشگاه پرینستون^۲ و چندی در مرکز مطالعات عالی علوم رفتاری استنفورد^۳ عضویت داشت و پژوهش می‌کرد. استاد هیوز عضو فرهنگستان هنرها و علوم امریکاست و دوبار از دولت ایتالیا به پاس تحقیقاتی که در تاریخ آن کشور کرده به دریافت نشان مفتخر شده است.

کتابی که او نوشته و ترجمه فارسی آن اکنون در دست خوانندگان است، از بعضی جهات کم نظیر و از جهتی شاید حتی بی‌همتاست. روزنامه نیویورک تایمز کار او را «بدون شک، روشنگرترین بررسی تاریخ فکری قرن سده توصیف کرده است. هانس مایر هوف^۴، استاد تاریخ و یکی از متخصصان تاریخ سیر اندیشه‌ها، در مجله معتبر نیشن^۵ نوشته: «خواندن کتابی که تحقیق و تحلیل و شیوایی بیان اینچنین در آن به هم آمیخته و نوشته‌ای اینگونه سرشار از حس مسؤولیت فکری پدید آورده باشد، لذتی استثنایی است.» رابنهارت بندیکس، جامعه‌شناس مشهور آلمانی-آمریکایی، در کتابی درباره ماکس وبر، چند جا به مناسبت موضوع به کتاب هیوز اشاره می‌کند. يك جا در بحث از متفکران نسل وبر می‌نویسد: «این نگرش نسبت به تاریخ احتمالاً جزئی از دل‌مشغولی به نیروهای غیر عقلانی نهفته در نهادهای انسانی است که ویژگی متفکران این نسل محسوب می‌شود و در کتاب هیوز، آگاهی و جامعه... تحلیل شده است.»^۶ جای دیگر، بندیکس خواننده را به «تحلیل

1) Brown University   2) Stanford University
3) Institute for Advanced Study, Princeton
4) Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences, Stanford
5) Hans Meyerhoff   6) The Nation
7) Reinhard Bendix, Max Weber: An Intellectual Portrait (Garden City, N.Y. 1960), pp. XII